

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Péterfia-utca 833.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer; szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.</p>
--	--	--

Tartalom. Vilmos német császár. — a — a. — A bőjt és a bőjti úrvacsora. Kiss Bertalan. — Tárcza. Adalékok stb. Tóth S. — Az indítékok determinismusa. — a — a. — Közügyeink. A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése. — A debreczeni ev. ref. egyházmegye közgyűlése. — y. — Levél a szerkesztőhöz. Fekete Gyula. — Egy és más stb. — Különfélék. — Szerk. posta.

Vilmos német császár.

II.

1870. az ultramontán szellem merész támadásának éve volt a kor, állam s a reformáció ellen. A németországi püspökök bátortalan, meghunyászkodó ellenzéke ekkor szenvedtél Rómában a legszékenyebb erkölcsi vere-segek egyikét; a vatikáni zsinat atyái ekkor verik arczul, épen a francia hadüzenetre következő napon, a század nemtőjét, a pápai csalatkozhatlanság hitczikké emelésével. S mi történik ez alatt az Alpokon innen? A reformáció légkörében megifjult, nemzeti tudatra ébredt német faj rég óhajtott állami egysége felé egy győzelmes hadjáratban közeledik, melyben a másik oldalon utolsó támasza dől ki a pápa világi souverainségének. Valóban, ha összevetjük az egymást gyorsan felváltó nagy eseményeket, melyek a történelmet új mederbe terelték: a német hadak első győ-zelmeit francia harcztéren, a francia császárságnak, majd a pápai államnak, a középkor ez utolsó maradványának bukását; ha látjuk, mennyire azonosítá IX. Pius a maga ügyét a francia ügygel, mily esküdt ellensége volt az új német birodalomnak: hajlandók volnánk a két nagy nem-zet mérkőzésében — a francia császárság bukásáig — a protestáns és ultramontán elv harcztát s egy nagyszerű választ látni, mit Luther szelleme adott a vatikáni zsinat merényletére.

Az új birodalom s az ódon római egyház ellentétei azonban nem egykönnyen simultak el. Még haza sem

tért Versailles-ból Vilmos császár, midőn a porosz képviselőház katolikus tagjainak felerésze (1871. febr. 18.) egy föliratban a pápai állam visszaállítására kérte, — kérte, hogy döntse meg az Alpokon túl azt, a mit itthon ő maga alkotott, a nemzeti államot. E kívánságnak az első birodalmi gyűlés megnyitó beszédében történt elútasítása (márcz. 21.) siettette az ultramontán párt szakítását Poroszországgal. S midőn a csalatkozhatlanság hitczikkének katolikus részről való erőszakolásánál az állam nem volt hajlandó segédkezni, sőt az 1873. májusi törvényekkel a hazafiatlan, kultur-ellenes papságnak egész erővel dobta oda a harczt kesztyűjét: mindakét oldalon keserűen folyt küzdelemben újulnak föl az elvek ellentétei. Ebben a tusában csak azzal a válaszzal lép előtérbe a király személye, melyet 1873. szept. 3. keltezve küld a pápához s mely tiltakozik ellene, mintha a pápa egyetemes joghatóságára tarthatna számot a keresztyén világban. „A rendet és törvényt“, — hangzik a válasz, — „míg Istenem erőt ad hozzá, államaimban fenn fogom tartani; mint keresztyén fejedelemnek ott is kötelességem ez, hol — fájdalom — az egyház szolgálival szemben kell királyi hivatásomat betöltenem. Nem mellőzhetem ellentmondás nélkül Szentséged iratának azt a nyilatkozatát sem, mintha mindenki a pápa hatósága alá tartoznék, ki a keresztségben részesült. Az evangyéliomi hit, melyet őseimmel s alattvalóim többségével együtt vallok, nem engedi meg, hogy Istenhez való viszonyunkban Urunk Jézus Krisztuson kívül más közvetítőt elfogadjunk.“

A mi Vilmos császár egyéniségét illeti: színlelés nélküli szerénység s — mi vallásos téren ennek édes testvére — igaz alázat képezték jellemének alapvonásait. Ott járt a szerencse szédítő magaslatain, hol sokakat olyan könnyen megejt a mámor s nem ingadozott egy pillanatra sem. Hatalmának tudata nem csupán fegyvereinek győzelmén, hanem valami magasabb gondolon is pihent. „A

mennyire lehet, mellőzze a személyemet“, — mondta a tábori lelkésznek, ki a versailles-i császárproklamáláskor a föl-
avató imádságot tartotta, — „én csak eszköz voltam a
gondviselés kezében.“ Ez a borostyán terhe alatt is meg-
őrzött keresztyén erkölcsi nagyság fejt meg, hogy a mint
növekedett hatalma, hovatovább meghódította a szíveket
is, melyeknek szeretete, ragaszkodása megható jelenetek
közben sugárzott vissza reá, hogy megaranyozza élete al-
konyát . . . A kor kétélyeitől nem érintett, mondhatni
gyermeteg hitével mintaképül állt egyháza hívei előtt.
Hittani álláspontját maga jellemezte legjobban egyik ün-
nepélyes válaszában. A 8 régebbi porosz tartomány rendki-
vüli egyetemes zsinata ugyanis (1875. nov. 24. kk.) 1875.
nov. 28. egy küldöttség útján kifejezte háláját, ragaszkö-
dását az evang. egyház védura előtt. „Én hitemnek azon
alapján állok“, — válaszolta a császár, — „melyen a ke-
resztséget s a konfirmálást nyertem és semmi sem indíthat
reá, hogy arról eltávozzam.“

Nem is távozott el utolsó lehelletéig . . . Hova csön-
des, komoly imádkozásra vonult el, midőn a francia had-
üzenet fegyvert adott kezébe; hova fiúi kegyelettel sietett,
midőn a győzelem babérján kívül császári diadém is éke-
sítette homlokát: ma már ott pihen atyjával, anyjával a
charlottenburgi mauzoleumban. De műve nem szállott
sírba véle. E fölött féltékenyen őrködnek a nemzeti szel-
lem, tudomány, műveltség. Ám halhatatlanságot csak az a
„szócska“ adhat neki, mely három évszázaddal ezelőtt
ledöntötte Róma büszke falait s mely ott rezgett a protes-
táns német birodalom első császáranak haldokló ajkain.

— a — a.

A böjt és a böjti úrvacsora.

Látszólag egy darabocská katolicizmus a protestantis-
musban, talán épen ez okból botránkozás köve vallás-egyházi
épületünkben sokak szemében.

Többek részéről tétetett már egyszer-másszor ellene ki-
fogás. Közelebről Dombi Lajos lelkésztársunk aggodalmaskö-
dik miatta „Böjt“ című cikkcskéjében. „Miért, — úgymond,
— hogy a böjti napok létjogosultságát elismerni látszik egyhá-
zunk az által, hogy böjti úrvacsoraosztás történik temploma-
inkban? . . . Vajha ne lett volna prot. egyházunk keretébe
felölve, vagy mivel így van: vajha elmaradna a jövőben“ . . .

Érdekes lett volna, ha cikkíró közli okait is. Ezeket
azonban nem mondja meg. Az indokolás, az aggódó kérdések
igazolása a rövid kis elmefuttatásból kimaradt.

Alapos-e az aggodalom, van-e igazok ő vele együtt mind-
azoknak, kik a böjt ellenében foglalnak állást? . . . Megpróbá-
lom megfelelni e kérdésekre a magam nézete szerint. Megér-
demli ez a tárgy, hogy fölötté elmélkedjünk.

„Semmi nem szabad a vallásban, a mit a biblia nem pa-
rancsol vagy tilt.“ Nos, a böjt nem tartozik a nem szabados
dolgok közé. Az ó-testamentom parancsolja, az új nem tiltja
azt. Hogy a keresztyénségnek is van böjtje, arra példát adott

a Jézus, mikor maga is böjtölt, meg mikor emlékezik, rendel-
kezik róla Máté VI: 16. Ez okból magok a reformátorok sem
törölhették el. Nem is törölték, sőt Luther Commentárjában
azon óhajának ad kifejezést; vajha a húsvétot, azonképen a
pünköstöt és karácsonyt megelőző néhány napon általános böjt
tartatnék. Kálvin a böjtöt úgy az egyes családoknak, mint a
gyülekezeteknek hathatósan ajánlja. Időhöz kötni ugyan nem
akarja, de mégis egyebet közt az Ur látogatásának napjait:
dögvészt, háborút, éhséget jelöli ilyen különös alkalmakul, a
mikor üdvös dolog „ut pastores ad publicum jejunium et extra-
ordinarias preces plebem hortentur.“ (Institutio IV. k. 12. fej.).
Az ő szellemökben tárgyalnak róla az egyes hitvallások, —
részünkről a helvetica confessio XXIV. fejezete. A böjti
napok létjogosultságát tehát kétségbe vonni
nem lehet.

Hogy aztán a böjt általánvéve s specificce nálunk refor-
mátusoknál épen nem az, a mivé idővel az emberek, mondjuk,
a katolikusok kezében lett, — nem testi, hanem lelki, szel-
lemi s ez volt eredetében, alapjában is: ezt bizonyítgatni is
felesleges. Maga az ó-testamentom nem érdemlő eszkö-
zül, hanem csupán és egyedül az ember meg-
alázódásának kifejezéseül tekinti azt. Hogy
miben áll a valódi böjt, a külsőségekbe merült zsidóknak világ-
osan megmagyarázta Ésaia s még világosabban a Krisz-
tus. Luther kétféle böjtöt vesz fel: egyik a világi vagy
polgári, melyet a felsőség rendel, másik a szellemi, melyet
nekünk keresztyéneknek is tartanunk kell, úgy azonban, hogy
abból istenitiszteletet — mintha az érdemet szerezne, vagy Is-
tent engesztelné — ne formáljunk. Az igazi keresztyéni, Krisz-
tus szerinti böjt abban áll, hogy testedet fékezéd, mértékletesen
tartsad . . . (Commentár Máté VI: 16.-hoz). Kálvin szintén
figyelmezteti a pásztorokat, hogy „urgeant semper, quod docet
Joel, scindenda esse corda, non vestimenta: hoc est, admone-
ant plebem, non magni per se acstimari a Deo jejunium, nisi
adsit interior cordis affectus, vera peccati et sui ipsius displi-
centia, vera homilatio, verusque dolor ex timore Dei“ (Institut.
IV. k. 12. f.). Végre a helvetica confessio egészen eb-
ben az értelemben helyesli és ajánlja a keresztyéni böjtöt.

Ezzel már nemcsak igazolva, hanem fogalmazva s értel-
mezve is van a mi böjtünk.

Azonban menjünk még tovább.

A farsang és böjt időszaka társadalmi életünk keretébe
egészen beékelte magát. Farsangban a magyar keresztyénség
bálozik, lakadalmazik, a mulatság és kísértés helyein jár szél-
tíre; mikor pedig a böjt beáll, bár reánk tulajdonképen nem
tartozik, a protestáns ember is az ő mulatozásaiban megesen-
desül s bizonyosan nem egy-kettő, katolikus szomszédja pél-
dájára böjtöl. E társadalmi szokást nem hagyhatja figyelmen
kívül az egyház. Prédikációink egyik főtörvénye az actuali-
tás, időszerűség levén, farsangban az élet örömeinek okos hasz-
nálása stb. egyházi beszédeink rendes tárgya s ismét böjtben
beszélünk kell a böjtről okvetlenül. Felvilágosítani a híveket
a böjt valódi mivoltáról magából a bibliából; a böjtölés nagy
célját, a szenvedő Jézust felmutatva, szenvedéseiről hétről-
hétre, vasárnapról-vasárnapra elmélkedve, böjtre hívni fel a
világot, tartani magunknak, tartani másokkal is: — a keresz-
tyéni szenvedés és küzdelem iskolájába járni az alatt a 7 hét
alatt. Ignorálni egyszerűen a katolikusok böjtölését, túltenni
azon magunkat csupa szabadelvűségéből s pláne olyan helyen,
mint N.-Várad, hol a két felekezet egymással lét- és hithar-

menyire lehet, mellőzze a személyemet“, — mondta a tábori lelkésznek, ki a versailles-i császárproklamáláskor a föl-
avató imádságot tartotta, — „én csak eszköz voltam a
gondviselés kezében.“ Ez a borostyán terhe alatt is meg-
őrzött keresztyén erkölcsi nagyság fejti meg, hogy a mint
növekedett hatalma, hovatovább meghódította a szíveket
is, melyeknek szeretete, ragaszkodása megható jelenetek
közben sugárzott vissza reá, hogy megaranyozza élete al-
konyát . . . A kor kételyeitől nem érintett, mondhatni
gyermeteg hitével mintaképül állt egyháza hívei előtt.
Hittani álláspontját maga jellemezte legjobban egyik ün-
nepélyes válaszában. A 8 régiebb porosz tartomány rendki-
vüli egyetemes zsinata ugyanis (1875. nov. 24. kk.) 1875.
nov. 28. egy küldöttség útján kifejezte háláját, ragaszkö-
dását az evang. egyház védura előtt. „Én hitemnek azon
alapján állok“, — válaszolta a császár, — „melyen a ke-
resztséget s a konfirmálást nyertem és semmi sem indíthat
reá, hogy arról eltávozzam.“

Nem is távozott el utolsó lehelletéig . . . Hova csön-
des, komoly imádkozásra vonult el, midőn a francia had-
üzenet fegyvert adott kezébe; hova fiúi kegyelettel sietett,
midőn a győzelem babérján kívül császári diadém is éke-
sítette homlokát: ma már ott pihen atyjával, anyjával a
charlottenburgi mauzoleumban. De műve nem szállott
sírba véle. E fölött féltékenyen őrködnek a nemzeti szel-
lem, tudomány, műveltség. Ám halhatatlanságot csak az a
„szócska“ adhat neki, mely három évszázaddal ezelőtt
ledöntötte Róma büszke falait s mely ott rezgett a protes-
táns német birodalom első császáranak haldokló ajkain.

— a — a.

A böjt és a böjti úrvacsora.

Látszólag egy darabocská katholicismus a protestantis-
musban, talán épen ez okból botránkozás köve vallás-egyházi
épületünkben sokak szemében.

Többek részéről tétetett már egyszer-másszor ellene ki-
fogás. Közlebről Dombi Lajos lelkészársunk aggodalmasko-
dik miatta „Böjt“ című cikkcskéjében. „Miért, — úgymond,
— hogy a böjti napok létjogosultságát elismerni látszik egyhá-
zunk az által, hogy böjti úrvacsoraosztás történik temploma-
inkban? . . . Vajha ne lett volna prot. egyházunk keretébe
felölve, vagy mivel így van: vajha elmaradna a jövőben“ . . .

Érdekes lett volna, ha cikkíró közli okait is. Ezeket
azonban nem mondja meg. Az indoklás, az aggódó kérdések
igazolása a rövid kis elmefuttatásból kimaradt.

Alapos-e az aggodalom, van-e igazok ő vele együtt mind-
azoknak, kik a böjt ellenében foglalnak állást? . . . Megpróbá-
lom megfelelni e kérdésekre a magam nézete szerint. Megér-
demli ez a tárgy, hogy fölötte elmélkedjünk.

„Semmi nem szabad a vallásban, a mit a biblia nem pa-
rancsol vagy tilt.“ Nos, a böjt nem tartozik a nem szabados
dolgok közé. Az ó-testamentom parancsolja, az új nem tiltja
azt. Hogy a keresztyénségnek is van böjtje, arra példát adott

a Jézus, mikor maga is böjtölt, meg mikor emlékezik, rendel-
kezik róla Máté VI: 16. Ez okból magok a reformátorok sem
törölhették el. Nem is törölték, sőt Luther Commentárjában
azon óhajának ad kifejezést; vajha a húsvétot, azonképen a
pünköstöt és karácsonnt megelőző néhány napon általános böjt
tartatnék. Kálvin a böjtöt úgy az egyes családoknak, mint a
gyülekezeteknek hathatósan ajánlja. Időhöz kötni ugyan nem
akarja, de mégis egyebek közt az Ur látogatásának napjait:
dögvészt, háborút, éhséget jelöli ilyen különös alkalmakul, a
mikor üdvös dolog „ut pastores ad publicum jejunium et extra-
ordinarias preces plebem hortentur.“ (Institutio IV. k. 12. fej.).
Az ő szellemökben tárgyalnak róla az egyes hitvallások, —
részünkről a helvetica confessio XXIV. fejezete. A böjti
napok létjogosultságát tehát kétségbe vonni
nem lehet.

Hogy aztán a böjt általánvéve s specifice nálunk refor-
mátusoknál épen nem az, a mivé idővel az emberek, mondjuk,
a katolikusok kezében lett, — nem testi, hanem lelki, szel-
lemi s ez volt eredetében, alapjában is: ezt bizonyítgatni is
felesleges. Maga az ó-testamentom nem érdemlő eszkö-
zül, hanem csupán és egyedül az ember meg-
alázódásának kifejezéseül tekinti azt. Hogy
miben áll a valódi böjt, a külsőségekbe merült zsidóknak vilá-
gosan megmagyarázta Ésaiás s még világosabban a Krisz-
tus. Luther kétféle böjtöt vesz fel: egyik a világi vagy
polgári, melyet a felsőség rendel, másik a szellemi, melyet
nekünk keresztyéneknek is tartanunk kell, úgy azonban, hogy
abból istenitiszteletet — mintha az érdemet szerezne, vagy Is-
tent engesztelné — ne formáljunk. Az igazi keresztyéni, Krisz-
tus szerinti böjt abban áll, hogy testedet fékezd, mértékletesen
tartsad . . . (Commentár Máté VI: 16.-hoz). Kálvin szintén
figyelmezteti a pásztorokat, hogy „urgeant semper, quod docet
Joel, scindenda esse corda, non vestimenta: hoc est, admone-
ant plebem, non magni per se aestimari a Deo jejunium, nisi
adsit interior cordis affectus, vera peccati et sui ipsius displi-
centia, vera homilatio, verusque dolor ex timore Dei“ (Institut.
IV. k. 12. f.). Végre a helvetica confessio egészen eb-
ben az értelemben helyesli és ajánlja a keresztyéni böjtöt.

Ezzel már nemcsak igazolva, hanem fogalmazva s értel-
mezve is van a mi böjtünk.

Azonban menjünk még tovább.

A farsang és böjt időszaka társadalmi életünk keretébe
egészen beékelte magát. Farsangban a magyar keresztyénség
bálozik, lakadalmazik, a mulatság és kísértés helyein jár szél-
tíre; mikor pedig a böjt beáll, bár reánk tulajdonképen nem
tartozik, a protestáns ember is az ő mulatozásaiban megcsen-
desül s bizonyosan nem egy-kettő, katolikus szomszédja pél-
dájára böjtöl. E társadalmi szokást nem hagyhatja figyelmen
kívül az egyház. Prédikációink egyik főtörvénye az actuali-
tás, időszerűség levén, farsangban az élet örömeinek okos hasz-
nálása stb. egyházi beszédeink rendes tárgya s ismét böjtben
beszélünk kell a böjtről okvetlenül. Felvilágosítani a híveket
a böjt valódi mivoltáról magából a bibliából; a böjtölés nagy
célját, a szenvedő Jézust felmutatva, szenvedéseiről hétről-
hétre, vasárnapról-vasárnapra elmélkedve, böjtre hívni fel a
világot, tartani magunknak, tartani másokkal is: — a keresz-
tyéni szenvedés és küzdelem iskolájába járni az alatt a 7 hét
alatt. Ignorálni egyszerűen a katolikusok böjtölését, túltenni
azon magunkat csupa szabadelvűségből s pláne olyan helyen,
mint N.-Várad, hol a két felekezet egymással lét- és hithar-

czot küzd, ez úgy belülről, mint kívülről veszedelmes lenne reformált egyházunkra nézve. Védelmi állást foglalni a katolikus egyházzal szemben, fentartani a Krisztussal való életközösséget — életfeladatunk. Ref. egyházunk tanainak helyességét igazolni, a Krisztusban való hitet erősíteni, semmi sem alkalmasabb pedig, mint a bűjt, a bűjti időszak, a passió-hetek. Itt a hatás közvetlen, kétségtelen. Maga Rousseau, Renan nem győzik a szenvedő Krisztust eléggé magasztalni.

Mindezeknek pedig megpecsétlője az úrvacsora. Ha én bűjtre, bűnbánatra, a Megváltó szenvedéseivel való készületre hívom fel hallgatóimat, meg kell mutatnom nekik az utat is, — nem zárhatom be előttök a kegyelem ajtaját. Az egyház hű és következetes tartozik lenni önmagához. A bűnbánatnak, a bűntől való szabadulásnak vallásos meggyőződésünk szerint egyedüli útja-módja pedig az úrvacsora. Nem azon kell hát aggódunk, hogy miért vétetett fel „egyházunk keretébe“ a bűjti úrvacsora, hanem azon kellene aggódunk, ha nem úgy volna. A bűjtről való helyes fogalmunkat épen ezzel bizonyítjuk be legkeklatásabbul: a testi táplálék jeleit vesszük, kenyeret eszünk, bort iszunk és mégis bűjtölünk — lelkiileg.

Ne bántsuk azért, a mit atyáink mindenestre nagy megdölgéssel helyesen megállapítottak. Bizonyára a vallásos lélek szükségletén kívül az időt, körülményeket is szem előtt tartották, mikor a három főünnep közti időszakot a másik háromszori alkalommal töltötték ki. A bűjti úrvacsora a karácson és húsvét közötti nagy időközben igen jó és szükséges. A bűntől való szabadulás ezen alkalmait kevesbíteni nem volna tanácsos. Kálvin úgy akarta, hogy minden hónapban legyen egy úrvacsoraosztási ünnepély, általában azonban a világ összes ref. egyházaiban négy ízben: a három főünnepen s szeptember egy vasárnapján — szokott osztatni, bár mint a példa mutatja, kevés helyen tartatik meg a szokás szigorúan. Bászben például egyik vagy másik templomban minden vasárnap kommunikálnak. Nálunk is a nagy egyházakban, p. Debreczenben 10-szer is osztatik évenként.

Nem az úrvacsoraosztások számát kellene nekünk redukálni, hanem a hosszadalmas ágendát kellene revideálni, — ez azonban, fájdalom, mindig csak „későbbre halasztatik“. (Lásd konventi jegyzőkönyv 1883. 82. sz.).

Kiss Bertalan,
keéri ev. ref. lelkész.

T á r c z a.

Adalékok a tiszántuli ev. ref. egyházkerület történetéhez.

1767. január 13.

Szilágyi Sámuel superintendens elnöklete alatt.

Jelenvoltak: Tasnádi Székely István, Derecskei András séniorok, Décsi István egyházmegyei nótarius, Debreczeni János sénior és Varjas János tanár. Világiak közül Pándi János, debreczeni főbíró Szeremlei Sámuel, Péchy Imre, Domokos Lajos, Fráter István.

T á r g y a k :

1. Márkus István szabócsi egyházmegye jegyzője nem jelenvén meg: ügye elhalasztott.

2. Ér-Szentkirályon a szőnyegperben egy küldöttség bizatik meg a vizály kiegyenlítésével.

3. Márkus István megjelenvén, 5 vádpont volt elene s ezek alapján a jegyzőségtől megfosztatik, mint olyan egyén, a ki nem is ismerte teendőjének körét és feladatát; mint részeges és izgága, a lelkészi hivatalból is letéttetik.

4. Gál János letett lelkész ügye népesebb ülésre halasztatik.

5. A szatmári egyháznak Tarczali Mihály túri lelkész, vagy Erdélyből Szatmári Mihály legyen-e a lelkésze?: a superintendens intézze el ez ügyet.

6. Tabajdi Sáska József debreczeni polgár elvá-lási ügyben panaszt emelvén a tractus és séniora ellen: az ügy előlegesen a tractushoz tétetik át.

7. Csanádi Sámuel hajdú főkapitány előadja, hogy mint járjon el a hitehagyottakkal szemben: nihil contra conscientiam fieri posse, imo nec processum moveri.

8. Szabolcsi és érmelléki espereseknek el kellett távozniok, az itt maradtakat felhatalmazták a kisebb jelentőségű ügyekben a határozathozatalra.

9. Békési egyházmegyében Szikszay György békési lelkész választatott meg esperessé, de a rossz idő miatt nem jelenhetett meg. Bárha a szabályzat kíváná is, hogy addig, míg fel nem esküszik és meg nem erősítetik, esperesi hivatalba nem léphet bele, de tekintve a körülményeket, felhatalmaztatik a superintendens, hogy neki engedélyt adhasson az esperesi működésre.

10. Erdőteleki László és nője Fijók Erzsébet viz-szás házasok ügyében ítélet hozatott: hogy most különítessenek el, de ha a férj eszére tér, akkor ismét folytattassék a házasság. III. köt. 137—142. lap.

Deputatio Superintendentialis. 1767. Ápril 27-én.

Jelenvoltak: Szilágyi Sámuel superintendens elnöklete alatt Tasnádi Székely István szabócsi, Debreczeni János debreczeni, Szikszay György békési séniorok.

A szabócsi egyházmegyéből a következő lelkészek: u. m. Palóczy Pál gávai, Babási István jármii, Kationa István megyeri, Szentpéterei Zsigmond bezdédi, Szöllősi András rohodi, Bodnár Péter lövői, — a theologiából megkérdeztettek és az illető esperes erkölcsi életök mellett is bizonyosságot tévén, kéznek főretétele által felavattattak ápril 27-én.

A debreczeni egyházmegyéből másnap, ápril 28-án előállottak: Kevi András bakonyzegei, Marosi Imre debreczeni, Villás Mihály bajomi, Vecsei Sámuel h-böszörményi, Kevi Ferencz eszlári, Szigeti György balkányi, Bökényi András mihálydii, — továbbá az érmelléki egyházmegyéből Komjáti László monuspetrii, — a

bihari egyházmegyéből Hétyi Ferencz ugrai és Marjai Pál bihari lelkészek.

E közben szóba jövé, hogy: Szikszai György esperes még nincs hivatalában megerősítve: kéznek főretétele által beállított és föleskettetett. Azután az elsorolt lelkészek avattattak föl. Két lelkésznek, u. m.: Szigeti Györgynek és Bökényi Mihálynak felavatása elhalasztott, előbb censura alá vettettek.

Ápril 28-án már jelen voltak a gyűlésen a tegnap megjelölteken kívül Kápolnási Mihály, Makódi Mihály séniorok, Gál István szentesi lelkész. A világiak közül Dobozi Mihály, Rhédei Ferencz, Péchy Imre, Pálóczi Horváth József, Vay István.

Tárgyak:

1. Kállai István tiszta-örsi lelkész annyira elgyengülvén, hogy a szolgálatot nem teljesítheti, folyamodott az egri érsekhez, mint földesúrhoz, hogy haláláig a lelkészi lakban maradjon, az egri érsek megengedte azon föltétel mellett, hogy ő utána majd a plébánus succedál. A superintendens azonban egy új lelkészt rendelt oda, ki megjelenvén az egri érsek előtt, az meghagyta neki, hogy távozzék Örsről, de az a fenyegetések daczára is csak ott van. Ha valami kellemetlenség fejlődik ki ezen ügyben: ő felségéhez kell folyamodni.

2. A béltéki parochiát a lelkész távollétében Kállai János földesúr akaratával megrohanták az oláhok. A ki tagadja ugyan, hogy az ő és családja tudtával történt volna az. Bővebben vizsgáltassék meg az ügy.

3. Ér-Szentkirályon a szőnyegügy még sem oldott meg. Határozott, hogy a szőnyegek csak a nagy ünnepek alkalmával tétessenek fel egymást fölváltva. A következő pünköszt ünnepén a Vitéz né szőnyege, karácsonykor pedig a Nyilasné tétessék föl a katedrara. Különböztetnek, hogy ily csekély jelentőségű tárgy miatt ne zavarják az egyház békéjét és többé ez ügyben ide ne folyamodjanak.

4. A bihari egyház Marjai Pált hívta meg lelkészül; némelyek azonban abban nem nyugodtak meg. Most zavar van az egyházban. A 8-ik pont alatt az egyháztagnak figyelmeztetnek és útasításul adatik, hogy az egyházi ügyek mindig a parochiális háznál intézessenek; az ecclesia ládája a lelkésznél, annak kulcsa pedig a kúrátornál álljon.

5. A sarkadi egyházat Szelek György oda hagyván, ott nagy zavar állott elő, nőjét is kiűzték a lelkész lakból: mind a sarkadiak, mind a lelkész jövő gyűlésre megidéztek.

6. Márkus István őri volt lelkész kéri visszavétését: reversális mellett visszavéttetik.

Tóth S.

(Folytatása köv.)

Az indítékok determinismusa.

(Folytatás.)

4 Közelebről vizsgálva ezt az állítást, fenn kell tartanunk, miként ez az elmélet oda megy ki, hogy az akaratot más mennyik functiója gyanánt mutatja föl; az akaratnak meghatározva kell lennie, a többi mennyiknek is meghatározottaknak kell lenniök, hogy a kinyomozandóknak meghatározására szolgálhassanak. De kérdeznünk vagyunk kénytelenek, tett-e valaha valaki kísérletet — avagy vizsgálta-e csak a lehetőséget is — annak kimutatására, hogy a meghatározó mennyiket tisztán, magokban veve is ösmerjük s hogy — ellenkezőleg — ezekbe magokba is nem annak a mennyiségnek a hatása ment át, melyet épen általok akarnak, mint oly tényezők által determinálni, melyeket önálló gyanánt vettek? Azt hiszik, hogy a cél-érték az akarat-meghatározó mennyi. De kérdjük, hát akkor mi lesz, ha ez az akarat maga teremtett egy új értéket s maga tette értékesé célját. Ha ez szabadon, saját elvei szerint törekszik egy célra, mint akart jelen ez meg előtte s értéke ép abban áll, hogy akarta (gewollt werden). A dolog tehát nem azért volna tárgya akaratunknak, mert magában véve értékes, — hanem értékesé lesz, mert a souverain akarat célul tűzte ki, azaz, ez hajt bennünket realizálására. Több dolgok között — mondják — az kerekedik fölül, az fogja elhatározni az akaratot, melynek oldalán a leg-erősebb ingerek — indítékok, magokban vett értékek stb. — állanak. Nem, — vethetjük ellen, — a mely dolgot az akarat saját iniciatívájából, nem értékét nézve, hanem autonom akarat-elveknél fogva célul tűzött, az tetszik — utólag — a leg-ingerlőbbnek, indítékaiban a legerősebbnek; s kell, hogy annak tetsék, hisz érette mozdultunk meg. Azt vélik, hogy az akarat vezetve van s azt választja, a mi tetszik nekünk. De lehet ám a dolog úgy is, hogy az akarat saját törvényei szerint kerít hatalmába egy célt s a mit magához vonz, az aztán előtte vonzónak tetszik.

5. A determinismus ez ellen az elvi ellentét ellen alappában nincs támogatva, állása vele szemben nem biztos. Az, mit ad, kevésbé alapos állításainak nekihevílt kifejtése. Ám úgy tünteti fel magát, mint egy kísérletet, hogy a tények jelen két-értelműségét az indítékok, azaz az objectiv értékek hatásának javára szüntesse meg. E végett ezt a két követelményt kellene betöltenie.

Először a cél-tárgyak objectiv értékéből egyszersmindenkorra egy skálát kellene összeállítani, úgy, hogy minden akaratdöntés előtt, melynél az a gyanú forog fönn, hogy nem objectiv elvek felé hajló, önkényes praeponderantiát alapít meg, biztosan tudnók, melyik a relative magasabb objectiv érték. Másodszer be kellene bizonyítani, hogy az egyéneknél, akaratdöntések alkalmával mindig a relative magasabb érték győz. Ekkor volnának exact tudományossággal meghatározva azok a tiszta tényezők, melyek segélyével determinálhatnánk s illetve in abstracto kiszámíthatnánk minden választást.

Kereshetnők p. egy ily objectiv érték-skála mérvét abban a kéjben, melyet egy tárgy nyújt. Természetes, csakhamar rájönnek, hogy a második föltételnek nem tehetni eleget, hogy nincs semmi absolut, egyetemes skála, csak speciál minden egyes egyénre nézve; mert mindenkinek más-más dolog nyújtja a legmagasabb kéjt, mindenkinek individuál objectiv érték-skálája van, saját jelleme (character) szerint. A jellem pedig

semmikép sem lehet az akarat funciója, mert különben az akarat elveitől függ az egész érték-skála, míg épen azt óhajtok bebizonyítani, hogy megfordítva ez függ objectiv értékektől. Ha tehát azt mondják, — mint p. Schopenhauer az emberi akaratról szóló íratában 56. l. —: „az ember minden tette szükségképi productuma jellemének s a föllépő indítéknak“, ezt a fogalmat, melyben az akaratból semmi sincs, kényszerítve vették föl s vele kénytelen is a determinismus homályos voltát mindenfelől completté tevék.

6. Ki fogjuk tehát mutatni, hogy individual objectiv érték-skálát lehetetlen fölláítani, hogy az emberi jellem mozzanatának szükséges bevonása minden determinismust elront s a (problematikusan fölvett), úgynevezett győző indítékok törvényét talán sohasem ösmerte senki.

Nézzük először azt a zavart, melyet az elméletbe bevont jellem idéz elő. Mint mondók, az egyenes halála volna a determinismusnak, ha a jellemet az akarat individuál neme gyanánt fognók föl. Sőt inkább deterministikusan, általánosan kell meghatározni a jellemet, mint az indítékok becsülésének individuál nemét. Ez az egyén pl. nem sokra becsüli azt az élvezetet, melyet egy nehéz kérdés megfejtése nyújt, a másiknál ez életezél stb. Micsoda okok szerepelnek ennél a sajátlagos individuál becsülésnél? Gyorsan rámondják: megszokás, gyakorlás, nevelés szülök a dolgokkal szemben való közönyt, vagy előszeretett. Ám kérdeznünk kell: hát azt a saját szerűséget, mely magát ennek vagy amannak a szokásnak adja át, ezt vagy amazt a gyakorlatot forceirozza, a nevelésnek eme vagy ama mozzanatát engedi hatni magára...? Vajjon nem az akarat-é az mindjárt kezdetben, mely saját törvényei szerint választja ki magának, hogy épen arra szokják rá, abban képződjék s gyakorolja magát? Hisz tudjuk s a legjelesb psychologok beszélnek, miként ugyanazon környezetbe és képző-körbe hozva már a legifjabb egyének is a különbözőket keresik föl magoknak, pl. becsületesek maradnak tolvajok körében, katonákká válnak a könyvek és zeneszerek közepett. Az akarat, melyet — mint állítják — más valaminek kellene determinálni, talán magából, saját ösmeretlen törvényei szerint determinál minden egyebet! Mondják talán, hogy a különbség az emberi szellem szervezétében, eltérő fogékonyágában fekszik. Na hát ép úgy mondhatni azt is, hogy a szervezeten kívül független akarat különbségében van az eltérés.

— a — a.

(Folyt. köv.)

Közügyeink.

A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

F. hó 5-én vette kezdetét N.-Váradon, a megyeház nagytermében a bihari ev. ref. egyházmegye szokásos tavaszi közgyűlése az egyházi és világi elemek élénk érdeklődése és jelenlétében.

Elnöklő esperes buzgó imádsága után első sorban a terjedelmes és szépen kidolgozott esperesi jelentés olvastatott fel, mely hű képét tükrözi az egyházmegye életének, érintvén, hogy a nazarenismus Csökmőre is betolakodott, de onnan rögtön kiszorított.

A 32 számra terjedő érdekes tárgysorozatból kiemeljük a következőket. A pénztári számvizsgáló bizottság jelentése

szerint a lelkész-gyámoldai pénztár jelenben 39,645 frt 32 krig áll, a szaporulat 3749 frt 95 kr, a közpénztáré pedig 9474 frt 56 kr s szaporulat 204 frt 80 kr. Ime, mily szépen áll és gyarapodik az a gyámoldai intézmény, melyet néh. Nagy István hitbuzgalma 1845-ben megteremtett. A n.-révi ámbuláns segédlelkészi missiói állomás csak akkor állítatik fel, ha a konvent arra 500 frtot ad; az eddig ajánlott 200 frton felül tehát még 300 frt kéretik a konventtől. Tótfaluban is szükségesnek találtván egy missiói lelkészi állomás szervezése, erre nézve is 400 frt segélyt kér az egyházmegye s maga 100 frtot szavaz meg. Az egyházmegye 100 frt alapítvánnyal belép a magyar prot. tudományos irod. társaságba. A konfirmáció ezután pünköszt előtti vasárnap d. e. tartatik. A tanító-egyesület azon határozata, mely a temetkezési segélyekre szorítkozik, megerősített; azon kérvénye azonban, melyben az önérzeten állítólag elkövetett sérelem miatt panaszkodik, mint nem konkrét tárgyú, visszaadott.

A másnapi gyűlés tárgyai közül a következőket emeljük ki. Az ártándi egyháznak azon föltétel mellett, hogy 10 év alatt azt visszafótolja s ez iránt a presbyterium felelősséget vállal, megengedtetik, hogy orgonaalapját toronyjavításra felhasználhassa. A darvasi takarékmagtár alapszabályai megerősítettnek. Csökmőnek engedélyeztetik az 5-ik tanítói állomás szervezése s az új adókulcs is jóváhagyatik. Aranyi Lázár p. ujlaki, Boer Károly p. salaki tanító s Bokros Benedek szaldbágyi lelkész államsegély iránti kérvényeik pártolólágg fölterjesztetnek. Csepeli Menyhért lessi lelkésznek a révi missiói állomás iránti kérelme figyelembe vehető nem volt, valamint a vadházasságok iránti előterjesztése sem. Nagy István volt esperes és nagyváradi volt lelkész síremlékének felállítására gyűjtést rendel el az egyházmegye s az rögtön megkezdett és pedig szép eredménnyel. A belhivatalnokok földjének javítása iránti véleményezésre az egyes presbyterek fölhívatnak. Farkas Sándor bojtai tanító ügyében a fegyelmi eljárás mellőztetett, miután nevezett mostan már jól tanít. A kisjenői fegyelmi ügyben, mely egy bizonyos alap eltagadásából keletkezett. Hegedűs Ferencz lelkész marasztaltatott el; megintéssel büntetettvén s a vizsgálati költségekben elmarasztaltatván. Délután fegyelmi ügyek tárgyalattak és pedig első sorban Józsa Gábor n.-szántói lelkész elleni fegyelmi ügy. Ezen nagyon fontos ügyben pótvizsgálat rendeltetett el. A m.-keresztes lelkész és tanító közötti viszálykodásból származó fegyelmi ügyben Eszenyi Károly m.-keresztes kissebb fitanító intésre s a költségek viselésére ítéltetett. A közgyűlés esti 9 órakor fejeztetett be.

A debreczeni ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Esperes úr Isten segedelmét kérő buzgó imádságával s szívből jött üdvözlő szavaival nyitattott meg a debreczeni ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése f. évi ápril 10-én, a debreczeni főiskola kis gyűléstermében. A legnagyobb részben belkörü, egyházigazgatási dolgokkal foglalkozó gyűlés legkiemelkedőbb s ez idő szerint közérdekű mozzanata minden esetre a prot. tud. irod. társasági tagság ügyében hozott határozat. Mindjárt az ama társaság alakítása céljából kibocsátott, ismeretes felhívó szózat után, a mult év május havában tartott lelkészi közértekezlet, — érezve, hogy a hazai prot. tudomá-

nyosság emelését célzó intézményt tőle telhetőleg támogatnia kell, — míg a maga részéről 100 frttal az alapító tagok közé belépett, addig egyszersmind ajánlotta az egyházmegyének, hogy legyen a társaság pártfogó tagjává. A mult évi augusztusi közgyűlés, midőn a lelkészi kar alapító tagságát örömmel tudomásul vette: ugyanakkor annak ajánlatát egyhangúlag elfogadván, a társaság pártfogó tagjai közé, 500 frttal, belépett. Azóta lejárt a tagságra jelentkezés határideje, nyilvánosságra hozott a társaságba lépett egyesek és testületek száma s a fentebbi előzmények után minden gondolkozó embert méltán meglephetett az a körülmény, hogy a társaság ügyét kezdetben oly lelkesen felkarolt debreczeni egyházmegyéből oly kevés lelkész és egyház lépett be a társaság tagjai közé s a kik beléptek is, egy-két kivétellel, csak pártoló vagy segélyző tagokká lettek. E méltán feltűnhetett s míg indoka ismeretlen volt, méltán sajnálhatott körülmény magyarázatát ekklatáns módon adta meg a fenti közgyűlés e tárgyban hozott, egyetlen ellenmondással sem találkozott, hanem teljes egyetértésből származott határozatával, melyre incidensül a debreczeni egyháztanács tudomásul vétel végett ide beterjesztett azon végzése szolgált, mely szerint pártfogó tagságát azon feltételhez köti, hogy a magy. prot. irod. társaság csak a két prot. (helv. és ágost. hitvallású) felekezetből alakuljon s programjába a népies vallásos iratok kiadását és terjesztését is vegye föl. Mintha csak alkalomra várt volna az egyházmegye, hogy ezen az egyházi lapokban is mostanában sokat vitatott ügyben nézetét nyilváníthassa: minden vita nélkül kijelentette és elhatározta, hogy a már jóeleve bejelentett pártfogó tagságát csak az esetben kívánja fentartani, ha a magy. prot. tud. irod. társaság, minden mások kizárásával a hazai igazán protestáns, — tehát a helv. és ágost. hitvallású két felekezetből alakul meg és fog állani. E határozat azonnal jegyzőkönyvbe foglalva és hitelesítve, elküldetett a társaság alakuló közgyűlését f. hó 16-ára összehívott Br. Vay Miklós ő nagyméltóságához; egyszersmind esperes és gondnok urak az egyházmegye, — Nagy Lajos tanácsbíró és m.-pécsi lelkész úr pedig a lelkészi értekezlet képviselőiben megbízattak, hogy az alakuló gyűlésre felutazván, a fentebbi határozatban kifejezett álláspontnak nyilván kifejezést adjanak. — Ne vélje senki, hogy ama határozat akár a ker. szeretet hiányának, akár a protestantismus által különben is mindenkor kizárt felekezeti szűkkeblésnek kifolyása volna! Nem, hanem azon kétségbevonhatlan igazságnak s azon erős meggyőződésnek adott a debreczeni egyházmegye ama végzéssel kifejezést, hogy egymással homlok-egyenest ellenkező elvi alapokon álló egyének, (minők a protestánsok és unitáriusok), a saját elveik által meghatározott irányban tartozván működni, egymással össze nem találkozhatnak s különösen és kiválólag a theologia terén sikeresen egymás mellett nem működhetnek. Mert lehet tud. társaságot alapítani, az elé célzott tűzni és azt elérni, de **prot.** tud. irod. társaság, **prot.** egyházi és vallási céllal, a siker reményében, csak **protestánsokból** alakulhat és állhat fenn. Így lévén meggyőződve, nagy várakozással nézünk az alakuló közgyűlés elé, melynek magatartásától nemesak egy-két egyház vagy egyházmegye tagsága vagy nem tagsága, hanem az egész, anynyunk által sok és édes reménnyel üdvözölt társaság jövője függ.

A magyarhoni ev. ref. egyházat általánosan érdeklő másik tárgy volt gyűlésünkön az egyházi közigazgatás körében felmerülő perek és az egyházközségi diakonatus ügye,

melyekben véleményadásra az egyházkerület által hívtak fel az egyházmegyék. E kérdések még a zsinatot előkészítő konvent vagy a zsinat idejében származnak s hogy még mindig csak a véleményezés stádiumában vannak, mutatja e kérdések helyes megoldásának nem könnyű voltát. Közgyűlésünk az e tárgyban kiküldött bizottság véleményének elfogadásával azon kellőleg indokolt nézetét terjeszti fel az egyházkerületre, hogy a közigazgatási peres ügyek elbírálására hívatott egyházi közigazgatási törvényszékek felállítását, szemben mult idők hosszas gyakorlatával, feleslegesnek s szükségtelennek tartja, mert a mi egyházmegyénkben, a levéltári iratok tanúsága szerint, mindig elnököleg, illetve küldöttéleg — és mindig a méltányosság alapján, tehát a felek közmegnyugvására intézettek el az efféle peres ügyek s egy ilyen hosszú idők óta jónak bizonyult gyakorlat megváltoztatására és egy, talán költségesebb, de mindenesetre nehézkesebb eljárási módozat megállapítására nemesak hogy szükség nincs, de az ilyen ügyek kívánatos, gyors lebonyolítása szempontjából nem is volna jó. Az egyházközségi diakonatus felállítását s ennek az eredeti tervzetben kitűzött céljának megvalósítását közgyűlésünk ez idő szerint egyáltalában kivihetetlennek tartja, mert, hogy a sok közül itt csak egy indokot említek, a felerészben iskolák és más egyházak javára a diakonatus által eszközendő évenkénti rendszeres segélygyűjtés, — a közalapi ugyanily célokra szolgáló adózás után s a jelen mostoha gazdasági viszonyok között, a magok egyházi és iskolai szükségleteiket is alig fedezhető egyházközségekben (pedig — fájdalom! — ev. ref. egyházaink legnagyobb része ilyen) semmi eredményt nem ígér, sőt újabb zaklatásnak látszanék az egyházak sok oldalról megterhelt tagjai előtt.

Nem tartom egy, a nyilvánosság elé szánt gyűlési tudósítás feladatának, hogy egyházi lapjaink különben is szűk terét, belkörű s a közérdekűsre igényt nem tartható ügyek elintézésének leírásával foglalja el s közgyűlésünk többi, bár nem kevés számú tárgyai ezen kategóriába tartozván, felemlítésüket, mint máskor, úgy ezúttal is szükségtelennek tartom s mellőzöm.

—y.

Levél a szerkesztőhöz.

T. Szerkesztő Ur!

Hogy miképen töltöttük a mi legújabb egyházunk körében a keresztyén világ csak imént elmúlt nagy ünnepeit, röviden azt óhajtom t. Szerkesztő Urral közölni, mert egy ily ünnep mutatója nagy részben a keresztyéni élet miben állásának; nálunk pedig a felekezeti öntudat szép emelkedésének is bizonyosságai valának ezek.

A nagypénteket Valkányban töltöttem, hol a megelőző napon már hat gyermeket készítettem elő az ünnepélyes konfirmációra. A megtelt iskolai terem hallgatósága meghatóan zengedezte a nagypenteki gyászeneket, melynek végeztével a rendes ünnepi szertartást végeztem, ezután a kiállott hat gyermeket vettem be ünnepélyesen a szülék öröm könnyei között az egyház felnőtt tagjai sorába, majd az úrvacsoráját szolgáltatam ki, az azzal élni óhajtó 24 egyének. A feltámadás nagy ünnepének első napját itthon, Nagy-Kikindán ünnepeltük. A kitűzött időre nagy számú intelligens közönséggel megtelt a terem, kik között sokan valának más vallásúak is. Hármónium kísérete mellett nagy buzgósággal énekeltük ama szép húsvéti

éneket: „Jézus ki a sírban valál.“ Majd I. Kor. 15. 57 verse alapján predikáltam, minek bevégzése után 36 egyénnek úrvacsorát osztottam. Itt lehetetlen a feletti örömmnek kifejezést nem adni, hogy a más felekezetek részéről való meleg érdeklődés mindig több, több hallgatóságot gyűjt istenitiszteleletünkre. Még éjjel kimentem Török-Kanizsára, hogy a második ünnepen ott hirdessem az örök élet magasztos hitét. Itt is csak jól eső dolgokat láthattam. Száznál jóval többen jelentek meg istenitiszteleletünkre. Szép volt látni, hogy az ott állomásozó huszár-ság református tagjai mily lelkesen énekeltek velünk. E helyen 32 egyén járult az Ur asztalához, összesen tehát a három helyen 92. Este Kanizsán az intelligentia számos tagjainak részvétele mellett sikerült közvacsora rendeztetett, mert — úgy mondják ők — a református pap megjelenése mindig ünnep rájuk nézve.

Van még egy dolog, mit említés nélkül nem hagyhatok. Hazra érkeztem után véletlenül összejöttem városunk főbírájával, ki vagyonos szerb úri ember; s ki a hatvanas évek végén a mi debreczeni főiskolánkban tanult; épen ez iskoláról s ennek jó szelleméről, hatásáról beszélünk, midőn benyúl zsebébe s kivéve 20 forintot, átadja nekem, hogy egyházunknak vegyünk rajta valamit, kikötve, hogy a helybeli lapokban ezt közzé nem teszem. Mondám neki, hogy fentartjuk az alkalmat más úton róvni le, e nem várt szívességért köszönetünket, azonban itt a magunk körében örömmel említem fel e szép eseményt, melyet még emel azon körülmény, hogy oly időben történt, midőn az itt pusztított óriási tűzvész okozta nyomornak enyhítése az emberek áldozatkészségét annyira igénybe veszi.

Többi missiói útam eredményéről is leszek bátor értesíteni becses lapja útján egyházunk érdeklődő hatóságait, kiknek jó szíve s áldozata ez egyházat megalkotá.

Kiváló tisztelettel maradtam stb.

Nagy-Kikindán, 1888. ápril 5.

Fekete Gyula,
ev. reform. lelkész.

Egy és más az egyházi élet és a gyakorlati theologia mezejéről.

Néhány gyakorlati kérdés szellőztetése a lelkészkedés köréből.

(Folytatás.)

Hát arra mit mondjunk, hogy a zsidó megkeresztelésénél némely lelkészek önjogúlag a kikeresztelkedőnek vezeték-, illetőleg családi neveit is megváltoztatják s azt írják be az anyakönyvbe; holott tudomásom szerint a családnév megváltoztatására a minisztériumnak van joga.

Az esketési anyakönyvek vezetésénél szükségesnek tartom úgy a vőlegény, mint a menyasszony szülőinek és pedig nemcsak az apának, de az anyának bejegyzését is, mert lehet több egynevű apának egynevű gyermeke, különösen nagyobb helyeken. Az özvegynek vagy elválnak pedig szükség előbbi házastársa nevét jegyezni be a vőlegény, illetőleg menyasszony rovatba. Az életkor jelölésére nézve helyesnek tartom nem az évek számát, hanem a születési év és nap bejegyzését, bár a népmozgalmi tabellák készítésénél akadályul szolgál a papnak. A kiadványozást pedig nehezé teszi annyiban, mert nem lehet

aztán szóról-szóra adni esketési anyakönyvi kivonatot — egy bélyeg alatt két adat — egy esketési és egy születési — megleleteztetés veszélye nélkül nem bizonyíthatóan. Épen ez okból tartom helytelennek az újabb kereszteleési anyakönyvi kivonati lapokon a „netaláni elhalálozás“ rubrikát, mert ha a keresztlevelebe lelkész ezt is beírja az anyakönyvből, könnyen megleletezik, a felek pedig a szükségtelen halálozási adat kedvéért nem szívesen fizetnek egy második bélyeget is. Igenis, helye van annak az anyakönyvben, de nem a kivonati íven.

Jó volna az esketési anyakönyvben az állapotjelző rovatokat még kettővel szaporítani, nőtlen vagy hajadon és özvegy rovat mellé „férjtelen“ s „elvált“ rovatokat használni s eldönteni végre, hogy a nem hajadonok miként jeleztessenek. Debreczenben p. „nem hajadon“-nak írják, mi Váradon a „férjtelen“ szót használjuk; szolgáltam mint káplán, olyan helyen, hol „szabad“-nak, ismét hol „menyecské“-nek irták az ilyet. Jó volna megállapítani azt is, hogy az esküvés okmányok levéltárban őriztessenek-e, vagy visszaadassanak. Némely helyen ugyanis csak az úgynevezett engedélyeket s mentvényeket szokták megőrizni, a ker. leveleket, halotti bizonylatokat stb. pedig visszaadják, megjegyezve az anyakönyv észrevételi rovatában, hogy olyanokat mutatott. Másutt pedig megtartanak mindent s alkotnak oly nagy lelkészi levéltárakat, melyek rövid időn magát a lelkészt szorítják ki parokhiájából. De meg e visszatartásnak az a kellemetlen oldala is megvan, hogy a költségek nem szerető felek aztán néhány hó vagy év múlva előállanak, hogy ekkor — s ekkor itt maradt keresztlevelek stb., melyet most, — szükségük lévén rá, — adjunk vissza. Ha kiadjuk, miért tartottuk addig is vissza, ha nem adjuk, sokszor zúgolódnak s nem ritkán másolatot kérnek róla, mit nézetem szerint adni egyáltalában nem szabad, mert ez az eredeti anyakönyv kezelőjének jövedelmét csökkenti. Ha pedig új okmány váltására útasítjuk, még úri emberek is könnyen azzal gyanúsítanak, hogy bizonyosan elhántuk-vetettük az ő okmányaikat. De meg az okmányok között keresgélmi felettebb bajos is, főleg ha a visszakérő egyén az illető okmány használati, illetőleg benmaradási idejét nem tudja.

Itt jut eszembe felhívni a figyelmet azon eljárására némelyeknek, hogy a házasulandók nőtlenségének, vagy hajadon voltuknak igazolására, megelégesznek csupán keresztlevelel, holott ez csak vallását s ágybóliságát igazolja. Hiszen kiadjuk — s tartozunk kiadni bárkinek — akár a saját keresztlevelet is, ha a díját lefizeti s bélyeget hoz rá, és pedig a nélkül, hogy a kivéő tartoznék megmondani a célt, melyre használni akarja; s kiadjuk a keresztlevelet akár minden másnap a nélkül, hogy az anyakönyvbe beírható volna, hogy az már máskor kivétellett. Így pedig a mult évben váltott keresztlevelel felhasználásával megesküdött ifjú, — jövőre újat váltva, ismét nőtlennek adhatná ki magát.

Használni szoktunk hát nőtlenségi igazolványt ott, a hol kétség merül fel, követelvén azon helyekről, hol az illető megelőzőleg tartózkodott. De ki áll jót arról, hogy valaki megnevezi mindazon helyeket, a hol hat hétnél tovább tartózkodott, — nem titkolja-e el épen azt, a hol megnősült?! Így tehát ez sem biztos. Tanuk igazolása sém ér semmit gyakorta, mert rendszeren csak egy néhány hónap óta ismerik a házasulandót, péld. egy ilyen nagy népmozgalmú helyen is, mint Nagyvárad! Nincs más hátra, mint bírósághoz útasítani a feleket szabad voltukról teendő esküre, — miről bizonyítványt vevén, lelkésznek előmutatják. Ez azonban igen sokszor az eskü felvételére

törvény szerint feljogosítottak járatlanságán is megtörik. Jó volna valami eljárást találni, a mi itt használható volna.

N.-Várad.

Csák Máté,
ev. ref. lelkész.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

A Magyar Prot. Tud. Irodalmi Társaság hétfői alakuló gyűlésére Debreczenből Kiss Albert, Könyves Tóth Kálmán, Joó István, Dicsőfi József, Csiky Lajos és Nagy Ferencz ügyvéd, debreczeni egyházmegyei tanácsbíró mennek föl, K. T. K. mint a debreczeni ev. ref. egyházközség, J. I. mint a főiskolai tanárkarok képviselője. A tiszántúli egyházkerület képviselőiben valószínűleg Vályi János főgondnok és Kiss Áron esperes mennek föl, utóbbi főt. Révész Bálint püspök úr személyét is képviselvén, míg a debreczeni egyházmegyét, a mint az, ezen egyházmegye közgyűléséről szóló külön cikkünkben is olvasható, Dávidházy János esperes, Bernáth István egyházmegyei gondnok, a lelkészi értekezletet pedig Nagy Lajos m.-pécsi lelkész, egyházmegyei tanácsbíró képviselik. Felhívjuk ezen említett cikkünkre t. olvasóink szíves figyelmét. Lapunk mult számában közöltük a debreczeni lelkészeknek, egyházközségek presbyteriumához intézett azon véleményes javaslatát, hogy az egyházközség csak bizonyos föltételek mellett lépjen be a Társaság pártfogó tagjai közé. E javaslatot egyhangú értelemmel magáévá tette a presbyterium, s a debreczeni egyházmegye is, ugyancsak egyhangúlag, szintén ezen értelemben határozott. — A közlekedésügyi miniszter, tekintettel arra, hogy egy még csak ezután alakulandó Társaság gyűlésére menetéről van szó, nem volt hajlandó a vidéki tagoknak kedvezményes vasuti jegyet adni.

Debreczeni főiskola. Tanárkaraink közös gyűlése úgy a Magyar Prot. Tud. Irod. Társaság hétfői alakuló gyűlésére, mint Gönczy Pál vallás- és közoktatásügyi államtitkárnak jövő hó 6-án, Budapesten tartandó 50 éves tanügyi jubileumára Joó István tanítóképezdei igazgatót küldte ki képviselőjeül. — A biharmegyei árvizeknek áldozata lett Balogh Árpád, főgymnasiumunknak harmadik osztályú növendéke. A szegény fiú gyalog menvén a husvéti szünidő elején szülőhelyére, Füzes-Gyarmatra, valahol neki ment, sekély vizet vélvé, a Kállónak s belefult abba. Tizenhárom nap mulva találták meg holttestét N.-Bajom és Udvari között. Eltemettetett N.-Bajomban, László János lelkész mondván fölötte megható imádságot. Béke az örök világosságot oly hamar meglátott gyermek nyugvó poraira!

Nazarénusok. A h.-k.-száldobányi baptisták nevében Kovács József, a p.-újlakiak nevében pedig Bódi Imre egy szentírás helyekkel megerősített folyamodványt adtak be az igazságügyi minisztériumhoz, hogy a „szolgabírói zaklatások“ ellen vegye őket védszárnyai alá. Az igazságügyi minisztérium áttette az igazhívők panaszos kérvényét a belügyi minisztériumhoz, a honnan az alispáni hivatal véleményes jelentésre hívatott fel.

Kecskemét. Egy rövid tudósítás érkezett hozzánk Kecskemétről ezen néhány szóval: „Czelder állásától végleg megfosztatott.“ Nem ismerjük e szomorú ügy újabb mozzanatait s így most még tartózkodunk ezen esemény bővebb kommentálásától, annyit azonban kimondhatunk, hogy az olyan lángoló buzgalmú egyháziasságnak, a minő a Czelderé volt, épen egyházunk érdekében olyan formák között kellett volna mozognia, a melyek ő neki mostani szép állásában nyugodt jelent és szilárd jövőt biztosítottak volna.

Halálozás. Weiss Bernát Ferencz, az iskolai takarékpénztárak intézményének nemes harczosa, mult hó 31-én, 88 éves korában elhunyt. Egy minden szépért, jóért lelkesülve buzgó férfiú szállt benne a sírba. Tizenkét év óta küzdött lelkének főeszményeért, az iskolai takarékpénztárakért s ma az eredmény az, hogy a kezelő tanítók száma megközelíti az ezeret s a megtakarított forintok száma az egy milliót. Áldás emlékére, béke poraira!

Egy lelkészi jubileum. Mint egy angol lapból olvassuk, nem régiben egy skót református lelkész hivataloskodásának 60 éves jubileumát ünnepelte. Nem az a nevezetes a dologban, mondá az agg jubiláns, hogy én 60 év óta szolgállok ezen gyülekezetben, hanem az, hogy apám meg közvetlenül előttem 63 évig volt ezen gyülekezet lelkésze s így ketten eddig 123 esztendeig szolgáltunk egyfolytában itten. Érdemes dolog a följegyzésre.

Róm. kath. hierarchia. Mint a „Religio“ írja, XIII. Leo pápa szent Péter római székében a 263-ik. Bíbornok van összesen 61, a többi 9 hely üres; patriarka 13; lat. szert. érsek és püspök 782; gör. szert. érsek és püspök 56; czimz. érsek és püspök 318; érsek és püspök cím nélkül 20; praelatus nullius 5; összesen 1255 egyháztő. Ő szentsége XIII. Leo alapított 1 patriarkátust, 19 érsekséget, 57 püspökséget, 34 vikariátust, 1 apost. delegaturát, 11 apost. praefecturát: összesen 123 új főpásztori széket, — alig 10 év alatt!

Nyilvános köszönet. A nagy-kikindai ev. ref. egyház megalakulása alkalmából tartott beszédek és imák kiadott példányaiért a következők valának szívesek kegyes adományait egyházunk részére beküldeni: Báró Vay Miklós főrendiházi elnök 20 frt, Túrkevizől 12 frt 40 kr, Békésről 4 frt, Nagy-Becskerekéről 6 frt, Nagy-Kőrösről 4 frt, Pápáról 1 frt, Szoboszlóról 2 frt, Mező-Túrról 2 frt, Füzes-Gyarmatról 2 frt, Kisujszállásról 2 frt, Öcsödről 2 frt, Debreczenből 2 frt, Körös-Ladányból 2 frt. Mindezekért a kegyes jó adományokért egyházunk nevében hálás köszönetünket nyilvánítjuk. Nagy-Kikinda, 1888. ápril 5. Fekete Gyula, ev. ref. lelkész.

Lapunk szerkesztője lakást változtatott, s kéri, hogy ezentúl a hozzá intézendő leveleket, küldeményeket Nagy-Péterfia-utca 833. sz. alá címezzék a levélírók, a mint ez a lap fején is így leendő ezentúl jelezve.

Szerk. posta. Az unitáriusok elleni állásfoglalás ügyében e héten beküldött három cikket mellőzni vagyok kénytelen. Lapunk már kifejtette ez ügyben a maga állását, de meg el is késett a dolog. — R. M. Túrkeve. Mihelyt haza jövök Budapestről, eljárók a dologban.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**